

Zaista je teško povjerovati da se u pjesmarici od preko 800 raznih napjeva ne može naći ništa bolje ili barem ravno često navođenim, a navodno zabranjenim pjesmama kao što su *Spasitelju, dobri Isuskrste, Lijepa si, lijepa* i slično. Zar su od navedenih pjesama lošije, i s tekstovne i s glazbene strane, pjesme: *Zdravo budi, Marijo, Ti Kriste, kralj si vjekova, Ja sam s vama, Od sva se četiri vjetra*, da spomenemo samo neke koje se već posvuda pjevaju, a ne treba ni spominjati mnoštvo vrlo uspješnih pripjevnih psalama u kojima, i za najvećih vjernih okupljanja, sudjeluju gotovo svi vjernici. Da ima župa u kojima se još pjeva loše i nikako, u kojima se nije maklo s mrtve točke,

svima nam je jasno. Za takvo je stanje uvijek krivac ljudski faktor, a nikako obnovljena liturgija, crkveni dokumenti ili Institut za crkvenu glazbu. S druge strane, ima župa u kojima je liturgijski život na visini i u kojima je liturgija vrlo raspjevana.

Zalosno je da za izvjesne krugove u našoj Crkvi, kad je u pitanju liturgijska glazba, veći autoritet ima netko tko na gitari ne zna pošteno odsvirati ni dva akorda nego mjerodavna ustanova koja već 25 godina zdušno radi na promicanju vrijedne liturgijske glazbe. Institut se u svom radu uvijek oslanjao na crkvene dokumente, a u tom duhu želi i proslijediti.

IZ GLAZBENE PROŠLOSTI

Crkveno - glazbena djelatnost Stanislava Prepreka u Petrovaradinu

Đuro Rajković, Petrovaradin

Završna riječ

Da bismo imali što potpuniji uvid u Preprekov crkveno-glazbeni rad u Petrovaradinu potrebno je osvrnuti se i na njegov jednogodišnji rad u petrovaradinskoj župi sv. Jurja. Budući da je to djelovanje bilo kratkotrajno, evo što sam Preprek piše o njemu:

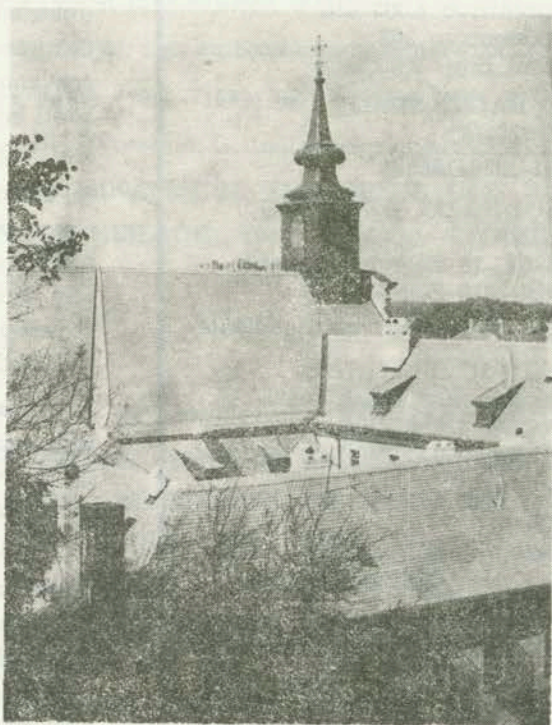
»Polovinom ožujka 1920. premješten sam prvi put u Petrovaradin. Budući da gradska župa sv. Jurja nije imala orguljaša, tadašnji župnik vlč. Josip Bertić zamolio me je da se primim orguljanja. Orgulje su bile stare, dvomanevalne, ali izuzetno dobre, s donjim crnim i gornjim bijelim tipkama i sa skraćenim pedalom.

Sastavio sam crkveni pjevački zbor. Tu sam prvi put pjevao sve obrede Velikog Tjedna sa svih 12 proćanstava na Veliku subotu. Osobito nam je uspjelo pjevanje na tijelovskoj procesiji. Proprije sam pjevao svake nedjelje i blagdana iz triju Griesbacherovih knjiga *Repertorium chorale*. Četvrtu knjigu nabavio sam kasnije i iz nje, prigodom vjenčanja, pjevao dijele mise *Pro sponso et sponsa*, razumije se, s hrvatskim riječima. Naime, ništa više nisam pjevao na latinskom jeziku, svagdje sam podmetao hrvatski prijevod iz Kniewaldovog misala.

Župnik J. Bertić pronašao je u crkvenom arhivu Okrugićev prijevod cijele mise na hrvatskom jeziku pa iako to još tada nije bilo dopušteno, on je ponekad, npr. na blagdan sv. Ćirila i Metoda, pjevao cijelu misu hrvatski. Bila je to kao neka prethodnica ovih naših dana.«

Bio bi velik propust ne spomenuti barem nešto o Prepreku kao izuzetnom štovatelju petrovaradinske tekijske crkve.

U njegovu zapisu o ovoj zavjetnoj crkvi čitamo:

Samostanska crkva sv. Jurja, mučenika, u Petrovaradinu

»Tekijska crkva posvećena je Majci Božjoj Sniježnoj na uspomenu pobjede kršćanske vojske nad Turcima. To je bilo 5. kolovoza 1716. dakle, na dan Sniježne Gospe rimske. U prošlosti je ova crkva padala pod upravu župe sv. Jurja.

Preko ljeta, dok se u tekijskoj crkvi nalazi slika Sniježne Gospe, služi se svake srijede i subote ujutro tih sv. misa. Na ove tihe mise dolazili bi katkada orguljaši iz raznih mjesta sami ili s grupom pjevača i pjevali pjesme Majci Božjoj. Na tim misama često je pjevao i svirao petrovaradinski skladatelj Franjo Stefanović, a kadgod je to mogao dolazio bi i moj otac. Kad sam 1918. bio u gostima kod tetke, prvi put sam i ja svirao i pjevao na tim misama. Kasnije sam više puta pjevao sa svojim rodom Rokom Miholčićem, klerikom iz Zagreba. Pjevali smo dvoglasne mise Fr. X. Witta i M. Hallera. Sam bih uvijek pjevao cecilijanske pjesme.

Bila su dva blagdana kada su na Tekije dolazili brojni hodočasnici: 26. VII. na sv. Anu, a osobito 5. VIII. na Sniježnu Gospu. Tih blagdana na svečanoj sv. misi u 10 sati obično su pjevane marijanske narodne pjesme, a samo nekoliko puta pjevao je i moj crkveni zbor. Ove sv. mise kao i večernje pobožnosti počinjale ili završavale lijepom i zanosnom Okrugičevom pjesmom, *Oj tekijaska Gospo sveta*.

Negdje oko 1938. pisao sam dru Josipu Andriću, uredniku društva sv. Jeronima, da namjeravam napisati knjigu o crkvi Sniježne Gospe tekijске. Htio sam našu siru javnost upoznati s ovim petrovaradinskim svetištem. Knjiga bi sadržavala ponajprije kratku povijest petrovaradinske tvrđave od njenog utemeljenja po Rimljanima 30. god. pr. Kr. kao pograničnog utvrđenja (Cusum) pa sve do danas. Zatim bi slijedila isto tako kratka povijest samog Petrovaradina. Nastavio bih sa životopisom župnika i opata Ilije Okrugića-Srijemca, našeg poznatog književnika, graditelja današnje lijepe tekijске crkve. Zatim bi došao povijesni prikaz samog svetišta i njegov potanji opis. U dodatku bi se nalazile Okrugičeve popijevke u čast Majci Božjoj tekijskoj, zatim obrasci misa na sv. Anu, Sniježnu Gospu i Veliku Gospu, koji se u toj crkvi svečano svetkuju. Ali na moj prijedlog nikada nisam dobio odgovor. Dr J. Andrić se kasnije izvinio za tako dugu šutnju, ali tada je već bilo prekasno za pisanje takve knjige.«

Od sve crkvene glazbe Preprek je najviše volio koral pa je često bio ogorčen na one, koji za njega nisu marili ili su ga prezirali. Bio je svjestan činjenice da se u našim sjemeništim koral nedovoljno pjeva i izučava. Ovu žalosnu istinu i sam mogu potkrijepiti brojnim primjerima, ali iznijet ću samo najdrastičniji. Pred nekoliko godina čuo sam kako je jedan svećenik rekao: »Koralni napjevi su sevdalinke apeninskog poluotoka.« Kada o koralu ovako govori svećenik (što tek onda misli), lako je razumjeti zašto se koral tako sporo širi.

Tijekom svog života Preprek je svojim savjetima i notama svesrdno pomagao mnogim orguljašima, koji su tražili njegovu pomoć. Osobito je oduševljeno pomagao petrovaradinskim orguljašima. Njegov najbolji učenik, Petrovaradinac, bio je Petar Vuković, glazbeno veoma nadaren. On je 30-tih godina učio kod Prepreka 3 godine orguljanje s teorijom. Odmah nakon II. svjetskog rata Preprek je kraće vrijeme podučavao u sviranju Vericu Ivanić, a 50-tih godina podučavao je Jana Karnaša 3 godine nauku o harmoniji. Od ovih učenika izrazito najbolji bio je Petar Vuković. Verica Ivanić je bila solidna, no, skromna i povučena. Jan Karnaš (Janika), orguljaš je župe sv. Roka.

Najveću crkveno-glazbenu pomoć u svom životu pružio je Preprek petrovaradinskoj orguljašici Anici Nevolić. Toj pomoći i njezinim plodovima posvetio sam cijeli prethodni članak.

Stanje u crkveno-glazbenom životu Petrovaradina postalo je vrlo skromno odlaskom Anice Nevolić 1974. s orguljaškog mjesta u crkvi Uzvišenja sv. Križa gdje je bila razvila značajnu orguljašku djelatnost. Međutim, dolaskom Đerđa Mandića 1985. za orguljaša u ovu

Tekijska crkva Gospe Sniježne kod Petrovaradina

crkvu, crkveno-glazbene prilike mijenjaju se na bolje. Što je vrlo značajno, on se počeo služiti našom liturgijskom pjesmaricom nastavivši tako promicanje prave crkvene glazbe.

Iako je Preprek u Petrovaradinu proživio mnogo teških trenutaka ipak je volio i Petrovaradince i Petrovaradin. Najveći dokaz te ljubavi je njegovo marljivo bilježenje petrovaradinskih crkvenih i svjetovnih pjesama, koje je tako otragao zaboravu.

Da ne bih i nehotice utjecao na stvaranje jednostrane predodžbe o Preprekovim crkvenim skladbama, evo što su o njima napisali neki naši ugledni glazbeni stručnjaci.

Vlč. Albe Vidaković, muzikolog, skladatelj i osnivač Instituta za crkvenu glazbu u Zagrebu piše 1943. Prepreku:

»Ističem da mi se Vaše skladbe (crkvene, op. red.) veoma dopadaju i to iz ovih razoga: invencija je svježja i originalna, harmonička obrada zanimljiva i suvremena, a ritmička koncepcija živa ispontana. Vašoj glazbi nisu potrebni komplimenti, ona sama govori o sebi.«

Mišljenja koja sada slijede također su navodi iz pisama napisanih u razmaku od 1969. do 1984.

Naš glazbeni povjesničar, zagrebački muzikolog prof. Josip Andreis, piše mi:

»Misa g. Prepreka vrlo je jednostavna s ukusnim ponavljanjima, koja objedinjavaju sav muzički tekst. G. Preprek je ovakvim djelima, koja čuvaju ozbiljnost crkvene muzike, zadržao njezin razvoj u našoj sredini.«

Prof. Mato Leščan, skladatelj, izlaže mi u nekoliko pisama svoje dojmove:

»Preprekovi prekrasni moteti nose pečat velike proživljenosti i gotovo dramskog akcenta. Osobito me je impresionirala *Inviolata* svojom strastvenom melodičkom i bujnom harmonijom te unutarnjom napetošću. To ništa ne zaostaje za Mahlerom i Regerom. Stvarno nisam slutio da se toliko bogatstvo krije u tim skladbama.«

»Harmonizacije g. Prepreka su zaista jednostavne i veoma pristupačne običnom orguljašu. One su toliko jedre i lišene romantičarske harmonije (prisutne kod Dugana) tako da bolje odgovaraju ozbiljnom duhu i prostoru crkve.«

»Gosp. Prepek npr. neke Canjuginе pjesme stavlja za uzor (nedostiživ), a svoje skladbe, rekao bih, potcjenjuje. Prepek je u svojim skladbama došao do nekih izvornih i originalnih rješenja, dok je Canjuga dobar poznavalac harmonije i kontrapunkta i ne mnogo više. Smatram da je Prepek bogomdani stvaralac, koji je stvorio izuzetno vrijedan opus osobito na polju naše crkvene glazbe. Vi, koji ga bolje poznajete, znate da je to istina i da je on nepriznata veličina kod nas.«

Možete biti sretni što živite u blizini tako velikog čovjeka kao što je g. Prepek. Ja ga smatram našim najjačim živućim majstorom na crkveno-glazbenom području.«

»Naš muzikolog i skladatelj dr. Lovro Zupanović rekao je da je šteta i grehota što se kod nas tiska tako malo Prepekovih skladbi. Još je rekao za Prepeka da je hrvatski Perosi. Prof. Andreis mi je nedavno rekao kako je velika šteta što ljudi ne poznaju skladbe g. Prepeka, jer da je on naš veliki glazbenik i kapacitet.«

Maestro, o. Izak Spralja, skladatelj i glavni urednik naše liturgijske pjesmarice, iznosi mi u nekoliko pisama svoja viđenja:

»Mogu samo potvrditi da ste bili u pravu govoreći o izuzetnom kvalitetu skladateljskog opusa g. Prepeka. Usvojivši ljepote gregorijanskog korala i pučkog melosa kao skladatelj umije to izreći na originalan način. I ovom zgodom Vas molim da ga pozdravite i očitujete mu moje udivljeno priznanje.«

»U svojoj jednostavnosti i sadržini misa *Dođi kraljevstvo tvoje*, pravi je božićni dar pa podsjeća na kraljevstvo božićnog otajstva, koje dolazi u miru i jednostavnosti.«

»Primio sam misu u čast sv. Obitelji našeg dragog maestra Prepeka. Jednostavnost i zrelost glazbenog izričaja, ljepota melodijsko-harmonijskog govora, izmjenično pjevanje muškog sa ženskim dijelom (dijalogalnost), izvrsne su odlike ove mise. Neka ga Bog poživi, neka nam doreče sve bogatstvo, koje krije njegova velika skladateljska osoba.«

Završit ću ove navode dijelom teksta, koji je napisao i pročitao beogradski muzikolog prof. Dušan Plavša, prigodom proslave 80. obljetnice rođenja i 60. obljetnice skladateljskog rada Stanislava Prepeka. Dio toga teksta navodim ijkavštinom što mi, vjerujem, prof. Plavša neće zamjeriti.

»Umjetniku sasvim izuzetnog formata ova sredina nije uspjela ili nije umjela više i bolje pomoći u promicanju njegovih djela.

U okviru muzičke lirike skladatelj Stanislav Prepek mogao bi se uvrstiti među najistaknutije jugoslavenske i svjetske vokalne i instrumentalne ličnosti.

Voljom sudbine vječni mrak je postepeno padao na njegove oči, osamljenost je htjela uhvatiti u svoj zagrljaj ovog prognanika iz svijeta svjetlosti, ali on je našao pribežište u svojoj umjetnosti s kojom se opet našao među ljudima i u središtu života.«

Očito je da se Stanislav Prepek svojim crkveno-glazbenim radom i stvaralaštvom ugradio u same temelje naše crkvene glazbe. On je bio čovjek srca, čovjek osjećaja, iz kojeg je zračila toplina, koja sada zrači iz njegovih djela čineći nas boljim, čovječnijim.

Opisom Prepekove crkveno-glazbene djelatnosti u Petrovaradinu osvijetlio sam, barem donekle, i ovu, do sada nepoznatu, stranu njegova života i, nadam se, stvorio cjelovitiju predodžbu o njemu kao glazbeniku.

SAŽETAK

Petrovaradin i njegovi žitelji u povijesnom, kulturnom i tradicionalnom pogledu.

O stanju u crkvenoj glazbi Petrovaradina 1926. Crkveno-glazbeni rad Stanislava Prepeka u župi sv. Roka.

Zanimljiva povijest pjevanja i orguljanja. Polmuzikološki prikaz crkveno-glazbene tradicije Do-

šašća i Božićnog vremena s naslovom »Gradual« i »antifonal« župe sv. Roka. Okrugićeva ponoćka. O obnovi orgulja 1929/30. uz tri pisma orguljaru Vjenceslavu Holubu i pismo prof. Franji Duganu st, koja kazuju Prepekov odnos prema orguljama, tom najmoćnijem instrumentu. Kratak prikaz koralnog i narodnog crkvenog pjevanja. Iscrpan, gotovo pedagoški, članak o unapređenju našeg crkvenog pjevanja i mogućnostima koje bi doprinijele tom unapređenju. Sjajna propovijed o crkvenom pjevanju na dan sv. Cecilije 1936. u kojoj se govori o postanku i razvoju korala, o dijelovima mise, koje pjeva zbor, i o narodnoj crkvenoj popijevci.

Prepekov skladateljski crkveno-glazbeni doprinos župi Uzvišenja sv. Križa, ostvaren trojnom suradnjom na relaciji Prepek—Nevolić—Rajković, i postojanje toga doprinosna našem općom crkveno-glazbenom baštinom. Velike zasluge vlč. Jerka Matoša u promicanju orguljskih i crkvenih skladbi Stanislava Prepeka putem tiska.

Crkveno-glazbeni rad S. Prepeka u župi sv. Jurja. Prepek, veliki štovatelj svetišta Sniježne Gospe tekijске u Petrovaradinu. Neki naši uvaženi glazbenici o Prepeku i njegovim skladbama.

ZUSAMMENFASSUNG

In diesem Beitrag betrachtet der Autor den Stand der Kirchenmusik in den drei katholischen Pfarreien in Petrovaradin (Peterwardein) in der zwanziger Jahren dieses Jahrhunderts. Die kirchenmusikalische Tätigkeit des Komponisten und Organisten Stanislav Prepek im Jahre 1926 steht im Vordergrund. Aufgrund seiner schriftlichen Unterlagen und Notizen wird die geistige, kulturelle und stark traditionell geprägte Lage der Festung und der Vorstädte Petrovaradins geschildert.

Vor allem ist die Geschichte des Gesangs und Orgelspiels in der Pfarre zum Hl. Rochus interessant. Hier war eine eigene kirchenmusikalische Tradition in der Advents- und Weihnachtszeit vorhanden, die eine musikwissenschaftliche Würdigung zum ersten Mal erfährt, unter dem Titel »Graduale und Antiphonale von St. Rochus«. Interessant ist die Messe der Weihnachtszeit von Titularabt Elias Okrugić aus der Festungspfarre. Weiters wird die Anschaffung einer neuen Orgel von dem Orgelbauer Vjenceslav Holub aus Sl. Požega besprochen. Es werden drei Briefe von Prepek an Holub und einer an den Orgelexperten Prof. Franjo Dugan d. Ä. abgedruckt. Darin zeigt sich ganz gut die Einstellung und große Liebe Prepeks zu diesem Instrument.

Es folgt eine zusammenfassende Darstellung des Choral- und Volksgesangs. Aber auch die Vorschläge Prepeks, welche Möglichkeiten zur Förderung dieses Gesangs vorhanden sind, werden gezeigt. Aus einer Rede, die er für den Pfarrer als Predigt zum Cäcilientag 1936 geschrieben hat zum Thema »Choral und Kirchenlied«, kommen die Ideen und das Engagement des Komponisten deutlich zum Ausdruck.

(Prijevod na njemački dr. Jerko Matoš)